

Programma studiedag Ecologische Bermen

09.30 uur	Onthaal en registratie
10.00 uur	Welkom, door gedeputeerde Jan De Haes, bevoegd voor Milieu
10.10 uur	<p>Sessie ecologisch bermbeheer</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Het is maar een berm?</i> • <i>Aanleg van fietsostradebermen: laat geen kansen liggen!</i> • <i>Belang bermbeheer ook voor meer verkeersveiligheid</i> • <i>Bermbeheer in de praktijk</i>
12.15 uur	Lunch
13.00 uur	<p>Sessie bermen als deel van een ecologisch netwerk</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bermen als deel van een ecologisch netwerk</i> • <i>Houtkanten en bomen</i> • <i>Plan Pimpernel: een duurzame toekomst voor een provinciale prioritaire soort</i>
14.30 uur	<p>Fietsen en natuur: een win-win</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Cijfers en feiten</i> • <i>Onderzoek naar de impact van fietssnelwegen</i> • <i>Autoluwe fietsroute: zoektocht naar een compromis tussen natuur, landbouw en fiets</i>
16.00 uur	Conclusie, met gedeputeerde Mireille Colson, bevoegd voor Vrije Tijd en Toerisme
16.15 uur	Netwerkmoment

Ecologische bermen

een win-win voor fietsers en natuur

Maar een berm?
Maar een berm?

Welkom!

Gedeputeerde Jan De Haes

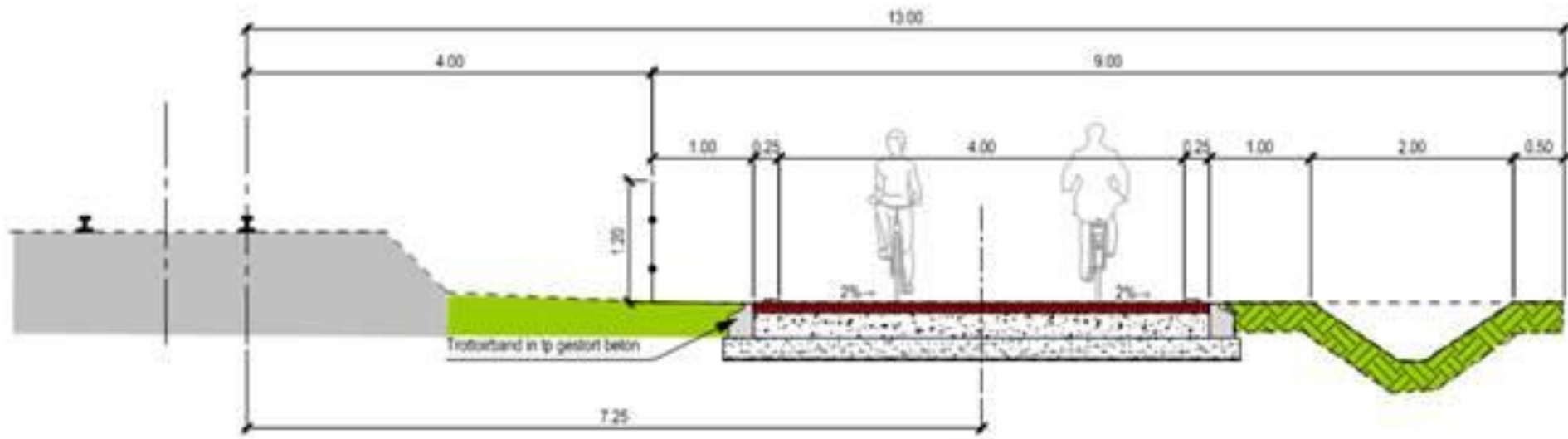
Het is maar een berm?

Maar een berm?

- Veelheid aan **functies**
  - **Wegenbouwkundige**
  - **Verkeerstechnische**
  - **Landschappelijke**
  - **Ecologische**: leefgebied en verbinding
  - **Ecosysteemdiensten**: waterinfiltratie, bestuivers, plaagbestrijding, schaduw, ...
- **Potentie** is vaak hoger dan huidige situatie
  - Weinig gewaardeerd, verkeerd gebruikt of ondermaats beheerd
  - Veel kansen om meerwaarde te creëren!
- Vele kleintjes maken een groot (en dat werkt in twee richtingen)
  - **Biodiversiteitsverlies of –winst?** Keuzes in aanleg en beheer kunnen het verschil maken.

Fietsostrades – wie doet wat?

- **Aanleg** door verschillende partijen (AWV, Vlaamse Waterweg, provincie, gemeente)
- **Beheer** door gemeente, Vlaamse Waterweg, AWV

Beheer

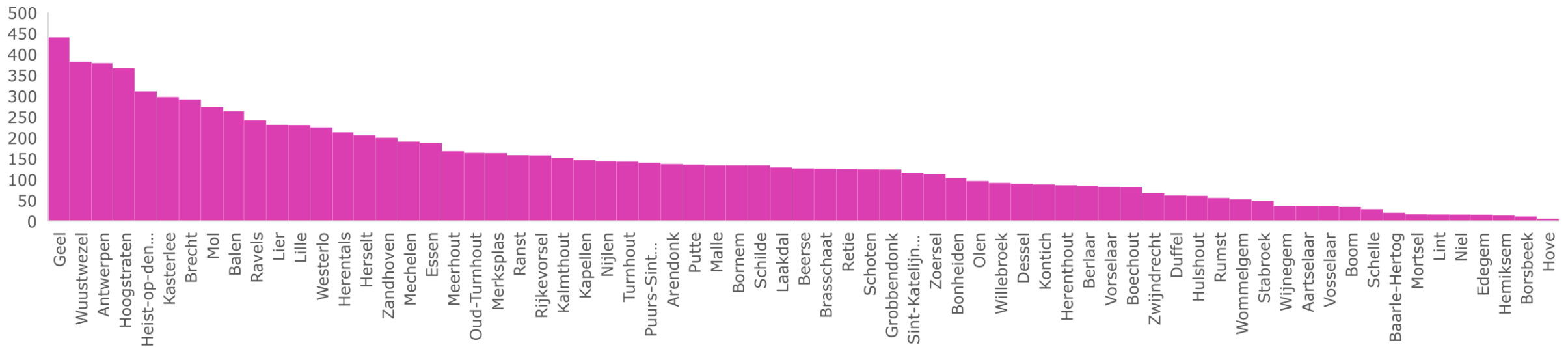
- Sensibilisatie via nieuwsbrieven
  - Dienst Mobiliteit 🖱️
  - Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid 🖱️

Maar een berm?

- Bermen in beheer van gemeenten in provincie Antwerpen: grootteorde 10 000 km
  - Exclusief trage wegen, kernen en lintbebouwing
  - Aannee van slechts 1m breedte => **1000 hectare** bermen in beheer
- Bestemming bos, natuur en reservaat in eigendom gemeenten: 4500 hectare
- Lijnvormig:
  - Randeffecten ☹️
  - Verbindingen ☺️

Lengte berm in beheer gemeente (km)

Hoe maak je het verschil?

- Aanleg (Rembrandt De Vlaeminck – Provincie Antwerpen DMN en Sara Vanelsacker – Provincie Antwerpen DMOB)
- Beheer
  - Best practices (Barbara Tack – Provincie Antwerpen DMN)
  - Efficiënte uitvoering (Lucas Vanermen – Regionaal Landschap Rivierenland)
- Het grotere ecologische geheel
  - Ecologisch netwerk (Rembrandt De Vlaeminck – Provincie Antwerpen DMN)
  - Houtkanten en bomen (Inge Vermeulen – Provincie Antwerpen DMN)
  - Soortgericht beheer (Ingrid Brosens – Stad Hoogstraten)
- Fietsen en natuur: win-win
  - Cijfers en feiten (Yves Pepermans – Provincie Antwerpen DMN)
  - Impact fietssnelwegen (Hans Leinfelder – KU Leuven-Campus Sint-Lucas Gent)
  - Autoluwe fietsroute (Thomas Verlinden – Provincie Antwerpen DMOB)

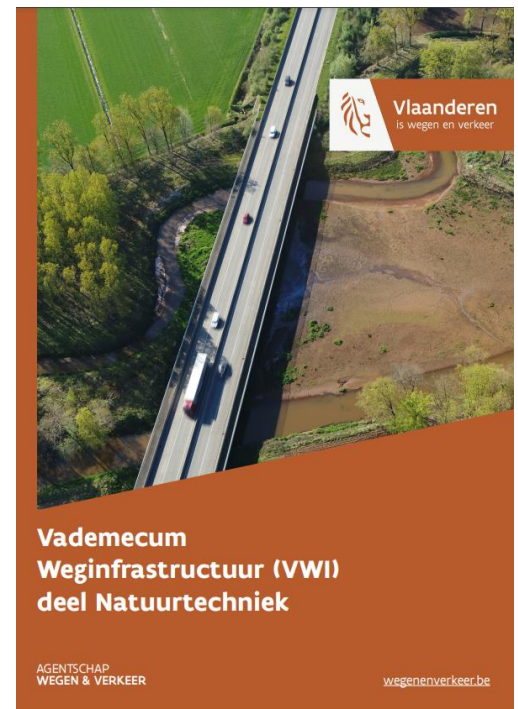
**Aanleg van fietsostradebermen: laat
geen kansen liggen!**

Inhoud

- Meerwaarde creëren vanaf de plantafel
- Ruimte voor biodiversiteit
- Inrichten voor een efficiënt beheer
- Functies combineren
- Beplantingskeuzes
- Spontane ontwikkeling
- Invasieve exoten
- Enkele praktijkvoorbeelden

Meerwaarde creëren vanaf de plantafel

- Vroeg in het proces al aandacht voor biodiversiteit meenemen
- Duitse ingreepregeling met 5-trapsaanpak als inspiratie
  - vermijden van natuurvernietiging
  - beperken
  - herstellen
  - ter plaatse compenseren
  - elders compenseren
- Vanaf voorontwerpplannen aandachtszones in kaart(zie VWI)
  - => Waardevolle elementen beschermen(boombescherming, ...)

	Te vrijwaren bermvegetaties. Te vrijwaren waardevolle bomenrijen.	Deze kunnen aanleiding geven tot het behoud van of het herstellen van zo veel mogelijk aanwezige landschapselementen in de bermen.
	Waar natuurgebieden doorsneden worden. Waar natuurlijke structuren doorsneden worden (kleine landschapselementen en corridors). Ter hoogte van droge valleigebieden.	Deze kunnen aanleiding geven tot droge faunaverbindingen of andere natuurmaatregelen.
	Ter hoogte van natuurlijke en/of bevaarbare waterlopen Ter hoogte van waterrijke gebieden	Deze kunnen aanleiding geven tot natte natuurverbindingen of maatregelen voor het waterbeheer van de weg rekening houdend met de omgeving.

Figuur 6: weergave aandachtszones natuur op voorontwerpplannen

Bron: Vademecum Weginfrastructuur – deel Natuurtechniek, Agentschap Wegen en Verkeer 2023

12 - 16/10/2023

Meerwaarde creëren vanaf de plantafel

- Voldoende ruimte voorzien voor biodiversiteit
- Opportuniteiten detecteren
  - Eigendommen openbare besturen
  - Restplekjes
  - Kruisende waterlopen
  - Samenwerkingsverbanden, lokale partners

namiddagssessie ecologisch netwerk

- Screening en specifieke maatregelen biodiversiteit
  - Leefgebied, natuurverbinding, verlichting

Meerwaarde creëren vanaf de plantafel

- Kruisende waterlopen

Ruimte voor biodiversiteit

- Voor diversiteit aan soorten – diversiteit in beheer nodig
- Afstemmen met andere beheerders

Ruimte voor biodiversiteit

- Ook een meerwaarde voor de fietser

Ruimte voor biodiversiteit

- Afstemmen met andere beheerders, bv. voor ontwikkelen van ecologische stapstenen
- Van gazonbeheer ...

Ruimte voor biodiversiteit

- Afstemmen met andere beheerders, bv. voor ontwikkelen van ecologische stapstenen
- ... naar hooilandbeheer

Ruimte voor biodiversiteit

- Ruimte creëren door omvormen

Ruimte voor biodiversiteit

- Ruimte creëren door ontharden en omvormen
- Betrekken van aangelanden

Ruimte voor biodiversiteit

- Ruimte creëren door ontharden en omvormen
- Betrekken van aangelanden

Ruimte voor biodiversiteit

- Ruimte creëren door ontharden en omvormen
- Betrekken van aangelanden

Ruimte voor biodiversiteit

- Ruimte creëren door ontharden en omvormen
- Betrekken van aangelanden

Ruimte voor biodiversiteit

- Ruimte creëren door ontharden en omvormen
- Betrekken van aangelanden

Ruimte voor biodiversiteit

- Ruimte creëren door ontharden en omvormen
- Betrekken van aangelanden

Inrichten in voor een efficiënt beheer

- Intensief beheer leidt soms tot ondermaats beheer

Inrichten voor een efficiënt beheer

- Afsluitingen als hinderpaal

Inrichten voor een efficiënt beheer

- Lokale grond vs. teelaarde

Inrichten voor een efficiënt beheer

- Lokale grond vs. teelaarde

Functies combineren

- **Nabije natuur**
- Spelen
- Schaduw
- Waterretentie en -infiltratie
- Biodiversiteit
  - Oude knotwilgen
  - Water
  - Bloemrijk grasland
  - Heuvels

Functies combineren

- Screen het aanbod of tekort aan toegankelijk groen en faciliteiten
- GroenZoeker: www.groenzoeker.be

Fietsenstallingen

Speelzones

Speelplekken

Vogelkijchspots

Kijkhut

Uitkijktoren

Buitenleerplekken

Laadpunten fiets

Fietslussen

Wandellussen

Loopomlopen

Natuurlopen

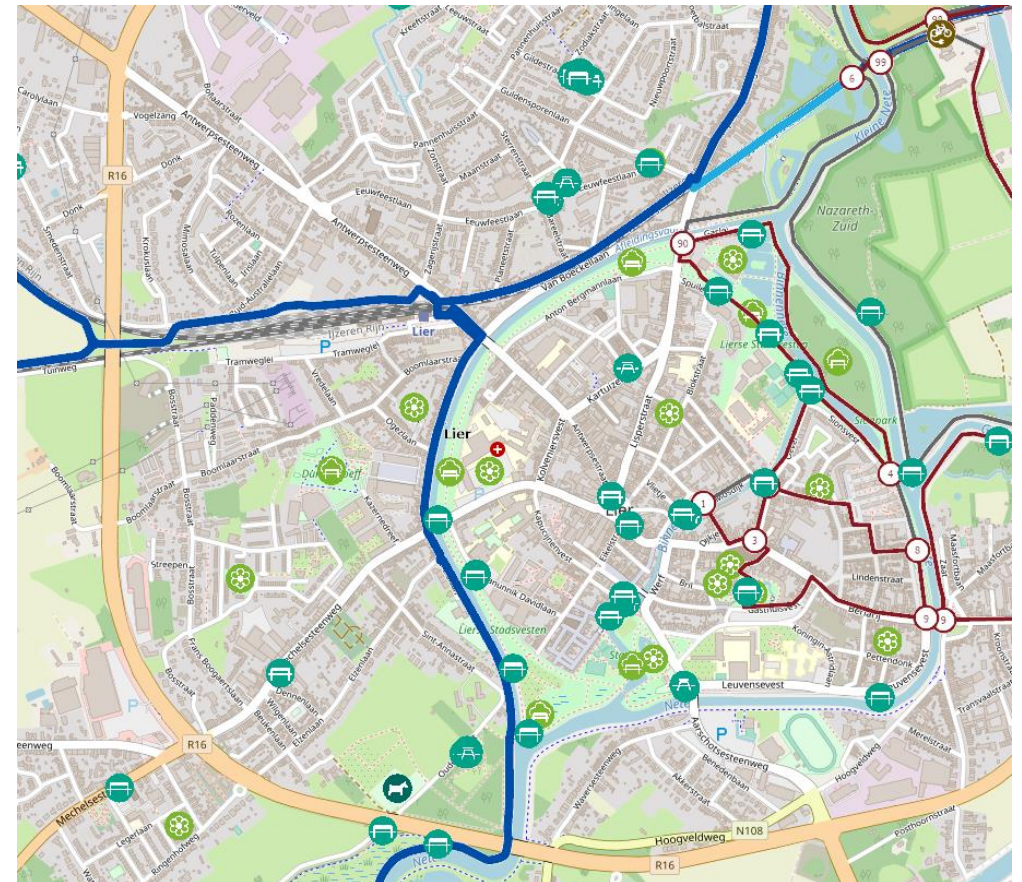
Hondenlosloopzones

Zitbanken

Picknickbanken

Functies combineren

Functies combineren

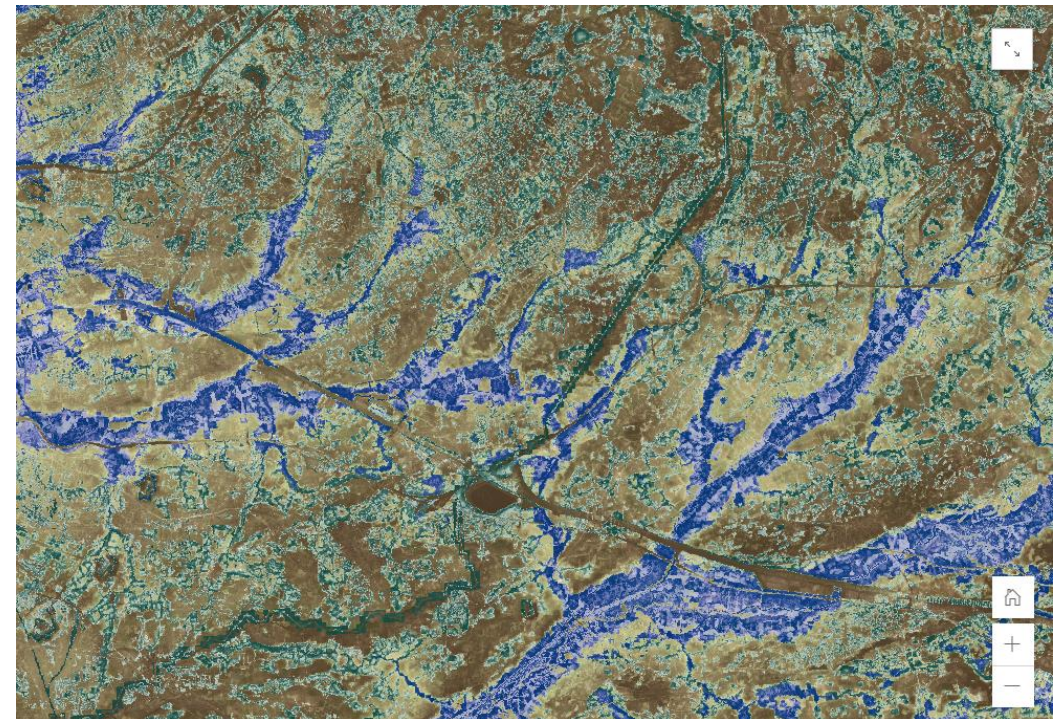
Functies combineren

Hoe we ecosystemendiensten nog beter behouden en inzetten

Zuivere lucht, water, voedsel, verkoeling ... de natuur biedt heel wat diensten waar we als mens niet zonder kunnen. In tijden van klimaatverandering is dit nochtans allesbehalve vanzelfsprekend. Daarom onderzoekt de provincie hoe we deze essentiële ecosystemendiensten nog beter kunnen behouden en inzetten. Want een betere natuur zorgt voor een betere levenskwaliteit en leefomgeving.

Bijdrage aan SDG's

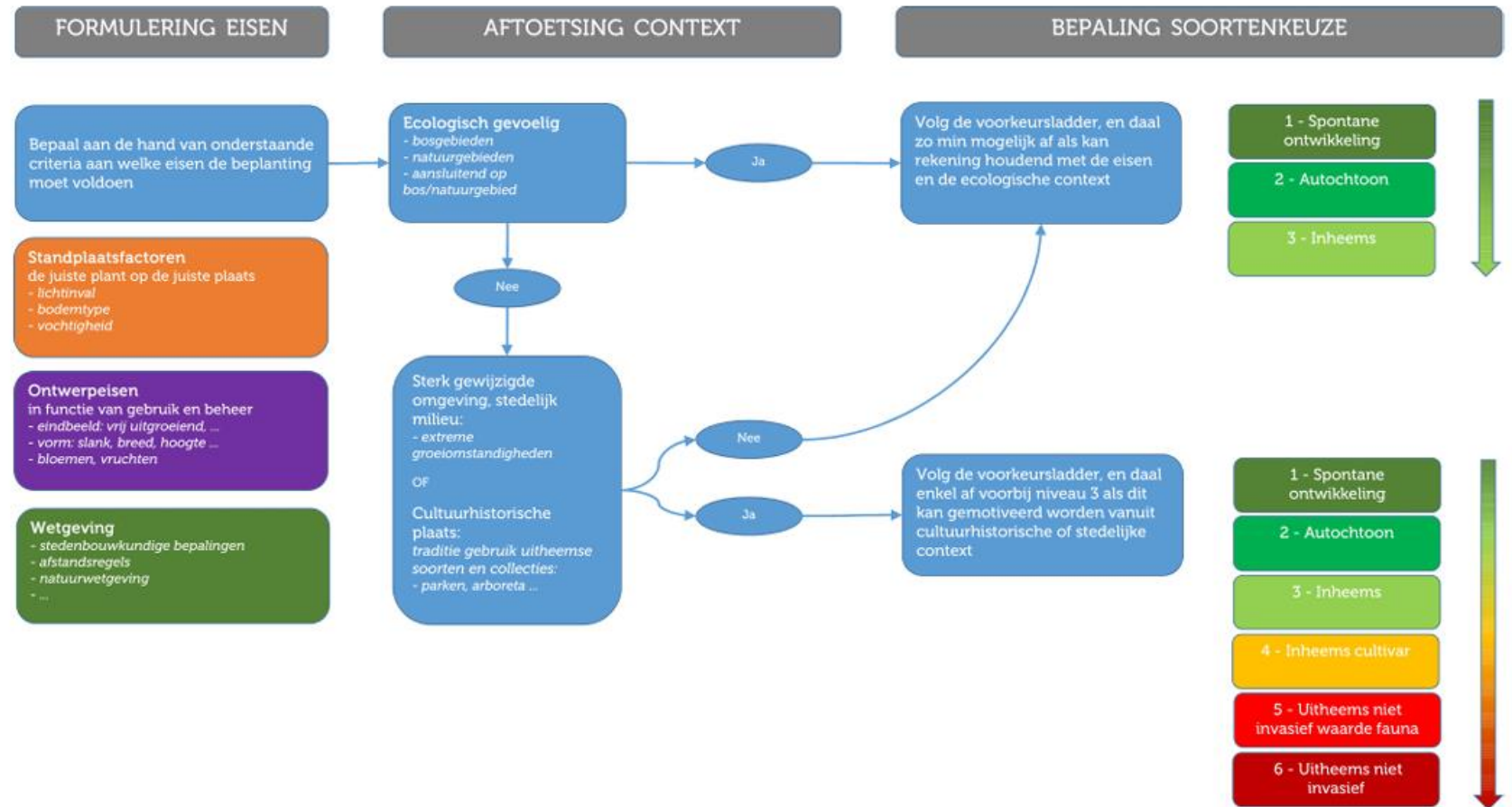
Bepantingskeuzes

- Kiezen i.f.v. meerwaarde voor biodiversiteit, standplaats, eindbeeld, beheer en context.
  - i.f.v. fietsveiligheid: wortelopdruk, grootte, ...
  - Gids duurzame aankopen – groenvoorziening

Gids Duurzame aankopen

Groenvoorziening

Beplantingskeuzes

- Interactie bomen met ontwikkeling en beheer bermvegetatie
  - Meer info in sessie "Houtkanten en bomen"

Beplantingskeuzes

- Inzaaien vs. Spontane ontwikkeling

Beplantingskeuzes

- Voorkeur voor inheems, soorten met ecologische meerwaarde, bv. bijvriendelijke plantensoorten, ...

Spontane ontwikkeling

Spontane ontwikkeling

Spontane ontwikkeling

- Goedkoper dan aanplanten

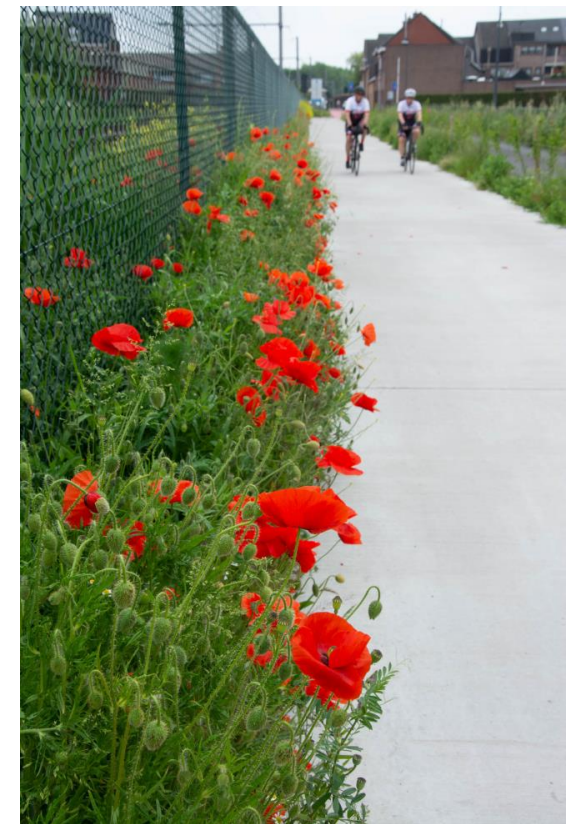

Spontane ontwikkeling

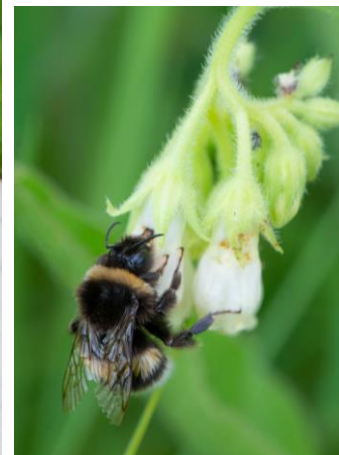
- Wilgen en zwarte els als pioniers

Spontane ontwikkeling

Spontane ontwikkeling

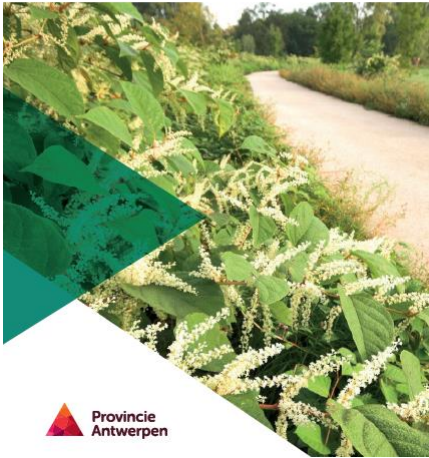

Invasieve exoten

Invasieve duizendknoop
Herkennen en beheren

- Voorkom verspreiding van invasieve duizendknopen bij grondwerken, om hoog oplopende beheerkosten en biodiversiteitsimpact te voorkomen.

Provincie
Antwerpen

Invasieve exoten

- Quickscan
- Terreininventarisatie > registreren in waarnemingen.be
- Plan van aanpak

 Waarnemingen.be

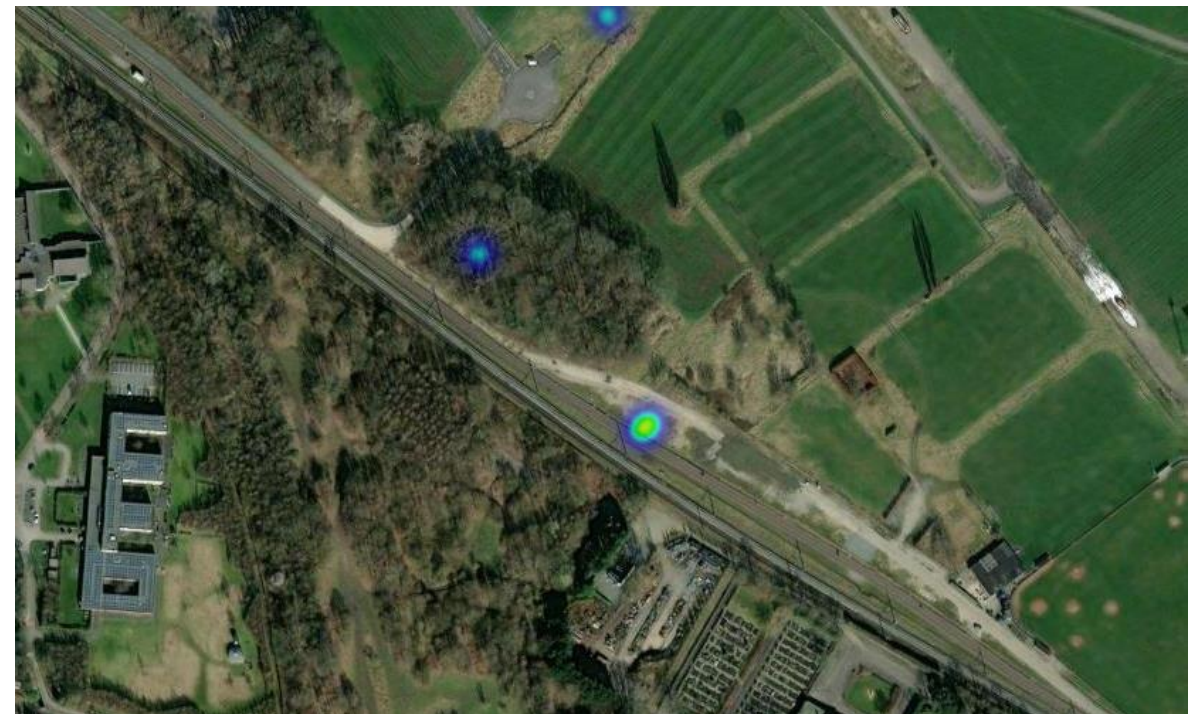
Invoeren ▾

Ontdek ▾

Projecten ▾

Japanse duizendknoop

Praktijkvoorbeelden - Ontwerp en aanleg

- Bij ontwerp:
  - Bevragen DIW:
    - Waterlopen, afwatering
  - Bevragen DMN
    - Belangrijke natuurwaarde?
    - Beschermden soorten?
    - Invasieve soorten?
    - aandachtspunten verlichting?
- Bij aanleg:
  - Berm beschikbaar – hoe inzaaien?
    - Zwarte grond: niet inzaaien, bestaande zadenbank hergebruiken
    - Schrale grond: Graskruidenmengsel (SB250)
    - minder maaien – enkel meter naast fietspad intensief (aandachtspunt aan verlichtingspalen)
    - Geen bemesting

Praktijkvoorbeelden - Invasieve exoten

- Belangrijk om steeds te screenen op aanwezigheid Japanse Duizendknoop
- Hoe gaan we hiermee om bij aanleg van een fietsostrade?
  - Hoeveelheid in kaart brengen/inschatten
  - Opnemen in bestek + opnemen hoe je wil bestrijden
  - Er zijn verschillende manieren om te gaan bestrijden en het onderzoek hiernaar evolueert constant

Praktijkvoorbeelden - Multifunctioneel ontwerp

- Wadi: ruimte voor water
- Bomen: boscompensatie

